

gode srečno prestala, njene dežele so bile po cesarju Francu v lepo deržavno celoto zložene, in po drugem pariškem pomirje je bila nekaj časa Avstrija naj bolj veljavna deržava v Evropi, njeni vpliv je segal od nemškega morja noter do konca Italije in od Visle do Rene. Leta 1848. je tudi Avstrijo hudo zadelo, vendar z novo močjo se je vzdignila l. 1849. vžugala Talijane in Madjare. V vojskah l. 1859. i 1866. je bila Avstrija nesrečna; zgubila je laške dežele in pahnjena je bila iz Nemčije; vzrok temu je bil Napoleon III., kateri je na to šel, da Avstrijo poniža, in ji škoduje, kjer koli le more; iz Nemčije jo je pahnil severni nemški brat Prus po prislovisci „Kar nočeš, da bi tebi drugi storil, to ti njemu stori“. Odsihmal še Avstrija ni prišla k pokoju in pomirju v domači hiši, tako hoče nekdanji zaveznik in njegovi priverženci v Avstriji, da bi se potem moglo reči: „Mi moremo priti, da naredimo mir med udi ene deržave.“ —

Ako tedaj vse, kar je bilo rečeno, v kratkem povzamemo, vidimo, da ste obe deržavi „Avstrija in Prusija“ prirastle iz majhnega začetka z zmago nemške narodnosti nad druge — a na koncu srednjega veka vidi se razlika med temi deržavami; Prusija je rastla s pomočjo protestantizma v svoji mogočnosti, se je vedla kar protestantska deržava in v sedemletni vojski, ko je Frideriku II. hudo predla, je dražil protestante svoje deržave zoper katoliške Avstrijance, naj pomaga, kar more, si je bajè mislil. Vladarska rodovina v Prusiji je z vojaško silo množila majhno deržavo, in strogo zedinjenje je znak pruske deržave; Avstrija pa je nastala kot zgodovinska neizgibliva potreba iz posamesnih deržav in kronovin, je dosihmal bila deržava iz deržav, kedar je bila prisiljena v vojsko, se je branila proti svojim neprijateljem, da ohrani celokupnost svojih deržav. Prusija pa prime za orožje — Friderik II. — da se širi in pospešuje svojo moč in rast. Prusija je po večjem nemška deržava, narodno-liberalni Nemci vidijo nad njo vresničen vzor nemške edinosti in preobladanja nad drugimi narodnosti; v Avstrijo, kjer prebivajo ljudstva raznih jezikov, pa zaupajo njeni narodi, da ohrani njih narodnost: katoličanje pa vidijo na prestolu Avstrije staro katolisko vladarsko rodovino, in od nje pričakujejo varstva svoje vere. —

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

50. Po učnem načertu l. 1849 za srednje šole se poleg slovnice in slovstvene zgodovine kaže na ilirščino ter na staro slovenščino (das Altslawische S. 150—151), na kateri naj bi se oziralo pri razlaganji

jezika novoslovenskega. Metelko pa se je iz gotovih vzrokov nagibal le k staroslovenščini in je koj na gimnaziji jel na njeni podlagi spisovati slovstveno zgodovino, ktero je menda bil tudi doveršil, preden se je podal v pokoj. Da je ni spravil na svetlobo, izvira največ od tod, ker ga je l. 1854 prehitel bil marljivi Anton Janežič s svojo književno povestnico in celo s cirilskim in glagoliškim berilom za Slovence (Gl. 40 str. 19). Naslov naj bi jej po spisku bil:

»Pismenica ali zgodovinsko razvitje in razcvetje slovenskega jezika z njega naj imenitnišimi spominki od začetka pisanja do sedanjega časa.«

Predgovor (a—d) ima v sebi nekoliko o staro- in novoslovenščini, njuni vzajemnosti in zgodovini, kar je po nemški pripovedoval v zbiorih Zgodovinskega društva in so ponatisnili tudi letnik njegovi (Gl. 44). — Malikoslovje (A—K) je posnel po Hanuševem spisu: „Die Wissenschaft des slawischen Mythus, 1842, pridjal nekatere reči z ozirom na Slovence in iz slov. Bčele nekatere imena latinskih bogov iz slovanskega. Ves ta spis Metelkov je brati v Učiteljskem Tovaršu 1864 l. 10—22, kjer sem str. 347 tudi opomnil, da tako vbranega celega sostavka o verstvu nekdanjih Slovanov doslej še nismo imeli Slovenci, dasiravno so nam drugi pisatelji sim ter tje marsikaj že tudi bolj na tanko in bolj verjetno povedali in razjasnili. Dr. J. Hanuš (r. 1812 v Pragi, u. 1869) sam je poznej mnogotero popravljal svoj spis. — Pismenica (1—45) kaže najprej v Metelčici staroslovensko slovnico, ktero sem po želji ranjkega Janežiča predelal nekaj po Miklosiču nekaj po Schleicherju (Cf. Rek str. 3) tako, da je — doklada k njegovemu slovenskemu Glasniku — mogla na svetlo l. 1863 o tisučnici slovanski; potem Karantanske ostanke (Die Carantanischen Fragmente) tudi v Metelčici, nekoliko iz Ostromirovega, Remškega in Supraselskega spominka, iz Glagolita Klociana evangeli od dveh učencev gredočih v Emavs v mnogoterih slovenskih narečjih (1—23) ter evangeli od človeka gredočega od Jeruzalema v Jeriho (1—17), kar je prepisal nekaj sam nekaj pa prepisati dal. Razun tega naj bi se po njegovem lastnem zaznamku v Pismenici ponatisnilo iz slov. Bčele I.: „Izvir in azjatska starodavnost slavenskih ljudstev“; iz Nov. pa: „Hvala kmetij. življenja l. 1845; Oda Bogl. 1846, Ne sodi l. 1847; O zadevah eniga samiga slovan. jezika in Staroslov. in vseslovanski književni jezik l. 1851. — Slovensko pismenstvo (46—77) je pa sim ter tje z nekterimi pristavki skoro le poslovenjeno knjigopisje Čopovo, ktero mu je v rokopisu posodil bil M. Kastelic, in ktero je česki nekoliko razkazano v Čas. Čes. Muzeum. l. 1833 — 34 ter 1859—60, nemški pa celo natisnjeno v „Paul Josef Šafařík's Geschichte der südslavischen Literatur. I. Slowenisches Schriftthum v. Jos. Jireček“ (Gl. 11. str. 27). — Vzajemnost slovenskega z drugimi sorodnim, jeziki (78—84) je pristavek, ki sem ga na znanje dal v „Jahresb. di

Obergymn. z. Laibach 1864 S. 15—22" v obliki, v kateri ga je slovenski doveršil Metelko nekako po sestavku nemškem, ki ga je spisal bil prof. Peter Petruzzi.

Sicer hočem v kratkem širje pisati o Metelkovi veljavi v slovenskem slovstvu, sem povedal ondi; vendar pri tej priči vnovič razodenem priserčno željo, da bi nam skorej došlo za VIII. gimnazijski razred povestno ali zgodovinsko slovensko berilo, katerega gotovo po vseh slovenskih gimnazijah že težko pričakujemo iz rok slavnega in preučenega g. dr. Fr. Miklosiča. L. 1865 res pride na svetlo njegovo „Slovensko Berilo za osmi gimnazijalni razred“, ktero po kratkem predgovoru (str. 1—6) v prvem delu ima zgodovino stare slovenščine z nekaterimi izgledi (str. 7—18), potem zgodovino nove z natisnjenim spomenikom Brizinskim II. ter z naslednjimi po stoletjih od XV. do Slomškega v XIX. veku (str. 19—102); v drugem delu pa ima izglede iz sedanje slovesnosti (str. 103—189).

Dokler omenjenega Berila ni bilo na dan, sem si v viših razredih pomagal jaz z Janežičevim slovstvom in berilom staroslovenskim razlagovaje novoslovenščino po vzgledu Metelkovem in lastnem prepričevanju vedno z ozirom na staroslovenščino. L. 1861 je Nečasek izkoledval prof. Macunu, da je posebej podučeval na naši gimnaziji nekaj časa ilirščino (Cf. Jahrsb. Obergymn. Laibach 1861. S. 28. 34). Po Berilu Miklosičevem pa, v katerem je z dvema basnima str. 76—77 omenjen tudi Metelko, je dana podlaga in pokazan načert, po katerem se ima odslej učiti slovenščina v srednjih šolah slovenskih. — „Dasiravno je naš jezik že v devetem stoletju nekaj različen bil od pravega staroslovenskega jezika, piše v njem dr. Miklosič (str. 7), in se je od tistega časa do zdaj jako spremenil, se vendar more reči, da je sedanji slovenski jezik staroslovenskemu najpodobnejši v glasih, v podobah men in glagolov in v besedah. V bukvah, katere imajo pokazati premembe, ki jih je slovenski jezik od najstarih do naših časov preterpel, ne smejo manjkati izgledi staroslovenskega jezika“. — In kar sem l. 1861 pisal v gimnazijskem letniku ljubljanskem: „To je prava slovanska vzajemnost, da se nekaj staroslovenskega jezika in ž njim vred vsak svojega domačega pridno učimo ter ga likamo in obrazimo z ozirom na staroslovenščino, nekaj pa, da se učimo bližnjih slovanskih, ter njihove slovstva primerjamo in zmenjujemo“ (Gl. Slovnice slovenskega jezika str. 26); — to se sedaj kolikor toliko godi ter pospešuje, in tudi po pričujočem spisu bode dokaj razvidno, koliko je v ta namen deloval že Metelko — naš drugi Dobrovski, podoben res tudi v tej reči tihemu potoku, ki rosi lepe senožeti in ravne polja — književnosti slovenske.